

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

**Студентки 2 курсу, 2-м групи,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Верес
Олени Олегівни**

**Науковий керівник
к.е.н.**

**Зайчук
Світлана
Валентинівна**

**Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ	
1.1. Сутність доходів бюджету як інструменту економічного зростання	6
1.2. Зарубіжний досвід розвитку системи формування доходів бюджету	9
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	
2.1. Податкові надходження Державного бюджету та їх роль у забезпеченні економічного розвитку	19
2.2. Динаміка та структура неподаткових надходжень державного бюджету	30
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ	
3.1. Шляхи зміцнення дохідної частини Державного бюджету України	34
3.2. Пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету	39
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах розбудови ринкової економіки якості виконання державою своїх конституційних функцій та її фінансові можливості залежать від величини бюджету. З метою мобілізації необхідних бюджетних ресурсів держава змушена організовувати розподільчі процеси таким чином, щоб забезпечити надходження до бюджету у терміни та обсяги, потрібні для повноцінної реалізації відповідних повноважень. Тому на кожному етапі розвитку країни актуальними були, є і будуть питання наповнення дохідної частини бюджету, пошуку додаткових резервів їх зростання та оптимізації джерел формування.

Достатність доходів, їх взаємозв'язок з видатками й ефективне управління ними сприяють стабільному соціально-економічному розвитку держави, ефективній діяльності суб'єктів господарювання та зростанню матеріального і культурного добробуту громадян. При цьому важливу роль відіграє державна фінансова політика, проведення якої за допомогою державного бюджету забезпечує регулювання соціально-економічних процесів і є одним з ключових елементів антикризової політики держави.

В Україні обрану проблематику актуалізує існуючий поділ усіх доходів держави на відповідні фонди. Бюджетним кодексом України в складі державного бюджету виокремлено загальний та спеціальний фонди, що сприяє належній організації регулювання та контролю за цільовим використанням державних коштів. Проте на практиці функціонування цих двох фондів не завжди забезпечує цільове спрямування бюджетних ресурсів для реалізації державних програм розвитку в умовах модернізації економіки України.

Проблематику формування доходів державного бюджету розглядали вчені різних наукових шкіл, зокрема: А. Ісаєв, Ксенофонт, У. Петті, А. Сміт, І. Янжул. Пріоритетні напрями вдосконалення формування доходів Державного бюджету України є предметом наукових досліджень таких вітчизняних науковців, як: В. Андрущенко, С. Буковинський, В. Дем'янишин, І. Запатріна,

М. Карлін, О. Кириленко, М. Крупка, І. Луніна, В. Опарін, Ю. Пасічник, Р. Петренко, Ю. Сибірянська, А. Соколовська, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інші. Зазначене свідчить про актуальність магістерської роботи та обумовило визначення її об'єкту, предмету, мети та завдань.

Метою роботи є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних щодо формування доходів Державного бюджету України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити зміст доходів бюджету в системі макроекономічного регулювання;
- розкрити принципи формування дохідної частини бюджету;
- узагальнити досвід країн з ринковою економікою та країн з перехідною економікою по формуванню доходів бюджету;
- здійснити аналіз доходів Державного бюджету та їх роль у забезпеченні економічного розвитку;
- здійснити аналіз динаміки та структури дохідної частини місцевих бюджетів;
- обґрунтувати шляхи зміцнення дохідної бази Державного бюджету України;
- визначити пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету.

Об'єктом дослідження є Доходи Державного бюджету України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування доходів Державного бюджету України.

Методи дослідження. У дипломній магістерській роботі застосовано системний та структурний методи при розкритті змісту доходів бюджету в системі макроекономічного регулювання. За допомогою порівняльного та факторного методів систематизовано та узагальнено досвід країн з ринковою економікою та країн з перехідною економікою по формуванню доходів бюджету. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування

визначені пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативні акти з питань формування бюджетних доходів, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення магістерського дослідження.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади розвитку системи формування доходів бюджету, розкрито сутність доходів бюджету як інструменту економічного зростання, принципи формування дохідної частини бюджету, узагальнено зарубіжний досвід розвитку системи формування доходів бюджету.

У другому розділі розкрито систему формування доходів державного бюджету, здійснено аналіз прямих надходжень державного бюджету та їх ролі у забезпеченні економічного розвитку, динаміку та структуру непрямих надходжень державного бюджету.

У третьому розділі визначені напрями удосконалення системи формування доходів бюджету, шляхи зміцнення дохідної частини Державного бюджету України, пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету.

У висновках магістерської роботи наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в магістерському дослідженні.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

1.1. Сутність доходів бюджету як інструменту економічного зростання

В сучасних умовах розвитку країни актуальності постає питання макроекономічного регулювання. У свою чергу, макроекономічне регулювання в Україні здійснюється безпосередньо через державний бюджет.

Соціально-економічна система країни являє собою складне й динамічне утворення, яке охоплює безліч процесів виробництва, обміну, розподілу, перерозподілу та споживання матеріальних та інших благ. Тому виникає необхідність досліджень в сферах виробництва, зайнятості, цін та зовнішньоекономічних відносин. В цих процесах між макропоказниками та державним бюджетом існують певні зв'язки, виявлення й аналіз яких необхідний для підвищення рівня якості управління соціально-економічним розвитком країни.

По мірі свого розвитку вчення про державу відкривало нові можливості для пізнання суті фінансового господарства держави, заодно і для виявлення природи його першооснови – фінансових ресурсів держави. Труднощі дослідження фінансового господарства держави заключалися в тому, що дві науки – економічна і політична займалися проблемами державних доходів і видатків. Виділення фінансової науки в цілком самостійний сегмент дозволило її в XX столітті, використовуючи ідеї неокласиків і вчення про правову державу, обґрунтувати і дати чітке визначення основних елементів фінансового господарства держави:

фінансових ресурсів держави;

доходів держави;

доходів бюджетів держави.

На перший погляд, ці фінансово-економічні категорії сприймаються як синоніми. Але вияснивши їх внутрішню природу, можна чітко розмежувати ці поняття. Найбільш широке поняття – це фінансові ресурси держави. До них відносяться, крім державних доходів і доходів бюджетів держави, і заощадження населення в державних банках, і кошти населення, які отримані від розповсюдження облігацій державних позик, і фінансові ресурси державних підприємств, установ та організацій. На відміну від фінансових ресурсів держави, державні доходи представляють собою власність держави, без будь-яких умов і зобов'язань по відношенню до суб'єктів держави.

Єдина система державних доходів не виключає, а навпаки, передбачає класифікацію їх на різні групи, виходячи із різних ознак групування.

В залежності від порядку формування системи державних доходів, їх можна розділити на:

централізовані – кошти, які залишаються в розпорядженні держави в результаті розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, що поступають для формування централізованих грошових фондів держави;

децентралізовані – доходи, які залишаються в розпорядженні державних підприємств, установ і організацій при розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту.

Основою для їх формування є прибутки і доходи державних підприємств, установ і організацій, які використовуються у відповідності до фінансових планів та кошторисів.

В залежності від методів акумулювання грошових ресурсів, можна виділити наступні групи державних доходів:

- обов'язкові платежі і збори;
- добровільні поступлення;
- емісія (включаючи як емісію грошей, державних цінних паперів, так і кредитну емісію);
- надходження від роздержавлення та приватизації державного майна;
- державний борг і державний кредит;

надходження від зовнішньоекономічної діяльності.

Центральне місце в системі доходів держави займають доходи Державного бюджету. Безпосередньо з їх допомогою забезпечується мобілізація основної частини фінансових ресурсів держави при формуванні бюджетних і позабюджетних фондів, що необхідні для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Останніми роками спостерігається тенденція до зниження загального обсягу фінансових ресурсів, які перерозподіляються через Державний бюджет. Але в умовах утвердження економіки ринкового типу провідна роль бюджету в перерозподілі фінансових ресурсів, як і національного багатства в цілому, є об'єктивною реальністю. Це зумовлено тим, що бюджет якраз і є тим інструментом, за допомогою якого здійснюється регулювання економічних процесів, чого не можна досягнути іншими методами, в тому числі й чисто ринковими.

Специфіка бюджету як економічної категорії, відзначає професор С.І.Юрій, полягає в тому, що він безпосередньо обумовлений рухом вартості і використовується для створення централізованого фонду фінансових ресурсів. В ньому переплітаються величезна гамма інтересів та протиріч. В першу чергу, це інтереси суб'єктів господарювання по створенню централізованого фонду фінансових ресурсів. Бюджет є невід'ємним атрибутом держави, одночасно він є фундаментальним її носієм. Адже саме через бюджет відбувається централізація коштів, що дає змогу маневрувати коштами, зосередити їх на вирішальних ділянках економічного і соціального розвитку, здійснювати єдину економічну і фінансову політику на території країни. Професор О.Д.Василик в своїх працях вказує, що "бюджет – це фонд фінансових ресурсів, який перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня й використовується для виконання покладених на них функцій, передбачених конституцією". Отже, бюджет забезпечує не тільки акумулювання коштів, необхідних для фінансування держави, використовується не лише для часткового перерозподілу доходів із метою підтримання сприятливого

соціального становища у державі, а й активно впливає на економічні, соціальні, національні, регіональні процеси у суспільстві і впровадження вищими органами влади відповідної національної стратегії розвитку, спрямованої на зміцнення державної безпеки.

У своїх працях Й.М.Бескид трактує, що бюджет як основний фінансовий план повинен забезпечувати мобілізацію грошових коштів держави, здійснювати їхній розподіл за основними напрямками на відповідні цілі згідно соціально-економічної політики держави.

Отже, можна стверджувати, що бюджет широко використовується для міжгалузевого й територіального перерозподілу фінансових ресурсів з урахуванням вимог найраціональнішого розміщення виробничих сил, економічного зростання в усіх регіонах та в державі в цілому. Ретроспективний аналіз, проведений професором О.П.Кириленко свідчить, що бюджет сформувався завдяки тривалому історичному процесові еволюції суспільства: трансформації натурального господарства у грошово-мінове; становлення держави, яке супроводжувалося протистоянням абсолютизму й демократії, ускладнення економічного та фінансового життя. Об'єктивність бюджету зумовлена тим, що є постійна необхідність перерозподілу валового внутрішнього продукту між галузями діяльності, територіями країни внаслідок нерівномірності їхнього розвитку, між окремими верствами населення з метою підтримки най незахищених категорій. Без цього перерозподілу держава як економічна система функціонувати не може.

1.2. Зарубіжний досвід розвитку системи формування доходів бюджету

Бюджет як інструмент економічної та соціальної політики залежить від економічних умов, і, у свою чергу, має впливати на ці ж такі економічні умови. Так само методи складання бюджету перебувають під впливом і покликані самі впливати на те середовище, в якому приймаються рішення.

Протягом 1950-х та 1960-х і, певною мірою, аж до кінця 1970-х років масштаби і роль державного сектору істотно зросли; у країнах-учасниках ОЕСР частка сукупних витрат на всіх рівнях державного управління у складі валового внутрішнього продукту в середньому майже подвоїлася. Економічні результати характеризувалися високими показниками і політику витрачання державних коштів можна загалом визначити як політику активізації економіки, економічного зростання і посилення державного втручання.

Складання бюджету часто зводилося до вибору з розмаїття ідей, спрямованих на збільшення витрат на нові програми або розширення переліку послуг. У цей період зросла роль урядів у безпосередньому перерозподіл національного доходу, і одержала розвиток колективна відповідальність держави за рівень добробуту, за величину окремих фінансових ризиків, пов'язаних з коливаннями від стану економіки, старістю і захворюванням. Від середини 1970 років все більше урядів ставало відвертими позичальниками. На 1982 рік державні бюджети багатьох країн були дефіцитними.

Почало зростати занепокоєння наслідками зростаючого боргового тягаря; повсюдно і невинно зростаюча частка боргових відсотків у загальних витратах витісняла інші варіанти витрачання коштів і обмежувала гнучкість поведінки урядів. У приписах економічної політики почали підкреслювати потребу не лише у стримуванні або скороченні дефіциту, а й у стабільності фіскальних умов, які б сприяли зростанню приватного сектора. Деякі уряди почали ставити під сумнів достоїнства, не кажучи вже про вартість утримання, значного державного сектора.

Проте від середини 1970-х років чітко окреслилось більш поширене, хоча й не всезагальне, розуміння потреби у чіткому визначенні і контролі за фінансовими наслідками всіх видів діяльності державних структур. Така зміна у ставленні призвела до переоцінки і реформування бюджетних процесів, а також тіснішого зближення у формулюванні податкової і видаткової політик. Породжені внаслідок цього різновиди бюджетної практики, описані у цих матеріалах, покликані враховувати зовнішні умови фінансового планування і

впливати на підготовку й виконання бюджету. Цю практику можна згрупувати за трьома головними стратегічними ознаками:

накладання на ранніх стадіях підготовки бюджету обмежень "згори", якими уряд задає обсяги сукупних витрат, у межах яких повинні мати місце подальші перерозподіл ресурсів і детально обґрунтовані рішення щодо змін програм, зростання вартості тощо;

забезпечення суворой відповідності результатів витрачання коштів запланованим обсягам і уникнення того, щоб непередбачені обставини змусили до небачених перевищень меж витрачених коштів;

збільшення вартості грошей, і без цього завжди бажане, однак вкрай важливе у період стримуваних або скорочуваних меж сукупних ресурсів.

Огляд і оцінка заявок про надання коштів, поданих окремими міністерствами та відомствами, залишаються головним щорічним завданням бюджетних відомств у розробці порад міністерству, що контролює бюджет зокрема і урядові загалом. Проте за останнє десятиріччя на ці запити "знизу" від окремих міністерств поступово накладалися все жорсткіші фінансові обмеження "згори".

Багато країн наразі розробляють і відкрито наголошують на певній формі встановлених згори контрольних показників, якими мають обмежуватися сукупні витрати. Практично в усіх країнах ці показники є конкретними заданими кількісними величинами, зазвичай розрахованими на встановлений період часу. Вони покликані обумовлювати поведінку і стримувати запити щодо більших обсягів ресурсів. Вони здатні спонукати до більшої готовності погоджуватися із обмеженнями витрат і допомогти зменшити напругу під час обговорення бюджету.

Для того, аби можна було сформулювати і зробити вибір між протилежними цілями і потребами у державних коштах, необхідно мати час. Враховуючи це, а також необхідність визначити межі, в яких необхідно узгодити потреби у витратах за конкретними напрямками, звичайний цикл підготовки галузевих і відомчих бюджетів починається за рік або й більше до

початку фінансового року. Такий тривалий підготовчий період здатен збільшити непевність щодо оцінок вартості витрат.

Однак він особливо необхідний, коли уряди намагаються об'єднати у щорічному бюджетному процесі всі рішення з новими намірами, що матимуть фінансові наслідки. Почасті через негнучкість деяких елементів бюджету і незрідка — тривалий попередній період, необхідний для внесення змін, більшість країн розробляють кількарічні перспективні оцінки фінансових наслідків деяких, якщо не всіх, програм фінансування або інвестиційних планів.

У деяких країнах створюються деталізовані, щорічно оновлювані, розраховані на кілька років програми витрачання коштів і фінансування, якими встановлюються контрольні цифри для підготовки бюджетів відомств або програм на наступні роки. Одна з форм перспективного прогнозування наразі відверто визнається урядами як істотний елемент складання бюджету і дієвого контролю над витратами.

Нині декількома країнами на початках бюджетного циклу встановлюється загальна межа або блокований кошторис не лише стосовно сукупних витрат, а й для окремих міністерств і витратних груп. Подібне розширення практики визначення контрольних цифр і планування згори доповнюється більш чітко окресленою, позбавленою впливів центральних органів, відповідальністю за дотримання погоджених фінансових обмежень, і заходами, спрямованими на збільшення гнучкості окремих організаційних одиниць або управлінців, про що йтиметься нижче. Ці блоковані кошториси, які у деяких країнах торкаються головним чином управлінських і експлуатаційних витрат, незрідка є відображенням спущених згори контрольних показників, покликаних стимулювати підвищення продуктивності.

Бюджет не є жорсткою програмою витрат, яку слід сліпо виконувати не беручи до уваги зміни економічних та інших умов і обставин, що відбулися від часу його розробки до кінця фінансового року. В усіх країнах можливим є подання до органів законодавчої влади додаткових фінансових законопроектів. У деяких країнах зміни у видатковій частині бюджету можуть за певних

обставин санкціонуватися урядом без попереднього погодження із законодавцями. Всі країни залишили за собою право вносити зміни до своїх загальних планів і встановлених "згори" меж витрат, якщо вважатимуть такі зміни бажаними.

Однак практика складання бюджету у більшості країн все більше робить наголос на потребі якомога менше виходити за раніше схвалені межі витрат. У різних країнах зупинилися на різних методах, які дозволяють упевнитися у тому, що встановлені урядом контрольні узагальнені показники витрат не порушуються впродовж етапу виконання бюджету, коли сплачуються гроші і надаються послуги. У деяких країнах ставка робиться на нерозподілений резервний фонд, яким не перевищуються ліміти витрат, і яким передбачається покрити ймовірні, раптово виниклі, потреби у здійсненні витрат.

У більшості країн таких загальних резервів нема, через побоювання, що їхнє існування заохочуватиме міністерства, яким виділено бюджетні ресурси, до перекладання своїх фінансових проблем на бюджетне відомство, ніж самостійно шукати рішення.

Якщо доцільність існування загального резерву на покриття непередбачених витрат має бути безсумнівною, він повинен залишатися у межах обсягів, що заслуговують довіри. Навіть країни, що володіють такими резервами, виявили тенденцію до зменшення розмірів коштів, що надаються у разі непередбачених випадків, і до суворішого нормування можливості доступу до них. Все частіше бюджети, розроблені заздалегідь до початку операційного року, являють собою власне жорсткі ліміти, причому припускається, що вони не будуть коригуватися у зв'язку із непередбаченими потребами.

У деяких країнах накладають обмеження на готівку, а це означає, що окремі міністерства також зіткнуться з проблемою ставок заробітної платні і зростання рівня інфляції; однак в інших країнах зберігається система централізованих резервів для таких коригувань. В обох випадках наголос зроблено на спонукуванні окремих споживчих одиниць або міністерств до знаходження шляхів компенсування, як цього вимагає закон, і, у деяких

випадках — якщо в цьому існує необхідність — до коригування намірів і пріоритетів. Більшість країн мають інформаційні системи, які дають можливість бюджетним відомствам, а нерідко і законодавцям, спостерігати за фактичними переміщеннями державних коштів або використанням бюджетних повноважень впродовж року.

У багатьох країнах бюджетне відомство фактично контролює темпи розблокування коштів або повноважень протягом року. Цей контроль покликаний забезпечити максимальну гнучкість центральних урядових структур у здійсненні короткотермінових витрат і уможливити застосування дуже жорстких методів контролю і регулювання зобов'язань, грошових операцій і боргових відносин. Такий детальний контроль, однак, посилює враження, що саме бюджетне відомство, а не міністерства, що витрачають кошти, несе головну відповідальність за забезпечення дотримання бюджету і визначення джерел і отримання компенсаційних надходжень, якщо постане така необхідність.

Централізований контроль у деяких країнах розширено за рахунок встановлення окремих лімітів або вимог щодо завчасного санкціонування витрат ще на стадії прийняття на себе зобов'язань. З іншого боку, такі обмеження накладаються для контролю над масштабами, в яких уряд зв'язав себе зобов'язаннями щодо грошових видатків на наступні роки.

Принципи контролю і управління витратами, які має на увазі така система централізованих контрольних заходів, є відмінними від деяких з нещодавніх кроків у напрямку до блокованих бюджетів. Масштаби і характер системи централізованого контролю, а також потреби бюджетного відомства в інформації і постійному спостереженні, у свою чергу, теж переживають зміни в деяких країнах, що пояснюється бажанням посилити відповідальність і повноваження міністрів і керівників окремих програм і досягти постійного стримування витрат і підвищеної вартості грошей.

Всі країни прагнуть стимулювати економічність, ефективність і дієвість своїх програм. У деяких країнах загальною практикою є просте скорочення

бюджету кожного року, що має свідчити про очікувані поліпшення, про що йшлося вище. Інші країни покладаються на різноманітні механізми перевірок — незалежні групи експертів, перевірки, здійснювані за безпосередньої участі приватного сектору, оцінки результативності, виконані запрошеними урядом зовнішніми бухгалтерами-ревізорами тощо — для гарантування того, що оцінку зроблено, і обрано шляхи підвищення ефективності або скасування чи перероблення неефективних або неперіоритетних програм.

Такі перевірні процедури рідко коли тісно пов'язуються з графіком і моментами прийняття рішень у циклі підготовки бюджет. Бюджетні відомства, тим не менш, намагаються бути у курсі таких досліджень і використовувати отримані ними дані під час обговорення бюджету. Все частіше перевірки є спеціально зорієнтованими на потенційно проблемні ділянки.

Подальші зміни в існуючій практиці деяких країн є результатом намагань зняти деякі обмеження, яких зазнали особи, що приймають рішення, внаслідок постійного лімітування витрат, сконцентрувати більше уваги на результатах або віддачі і більше заохочувати керівників програм і міністрів до досягнення економії і вміння використовувати чимраз більш обмежувані бюджетні ресурси. Наприклад, у деяких країнах міністерствам надаються значно більші права щодо перекидання ресурсів між різними складовими частинами фінансування програм — витратами на заробітну платню, капіталом, вартістю переїздів, послуг консультантів тощо.

У деяких країнах було розроблено заходи, які знаменують розрив з традицією обов'язкового складання річних бюджетів; щоби сприяти ефективному використанню державних грошових коштів і заохотити здатність до реагування і новаторства, міністерствам на певних умовах дозволено переносити невикористані кошти на наступні роки. В інших випадках досягаються кількарічні угоди щодо обсягів ресурсів замість традиційного річного розгляду і формування всіх окремих бюджетів. Поза тим, у деяких випадках окремі міністри мають набагато ширші повноваження вносити

корективи до своїх пріоритетів і переглядати набір втілюваних намірів і здійснюваних програм.

У деяких країнах докладають зусиль для досягнення менш централізованого управління витратами через поліпшення навичок управління і прищеплювання окремим керівникам вміння чітко формулювати цілі і задачі. Однією з ключових турбот у багатьох країнах є розробка належних критеріїв якості роботи, а також ефективних систем обліку і звітування для контролю за витратами і їхньою результативністю.

Чиновники бюджетних відомств вишукують ефективні засоби прищеплення окремим міністерствам і керівникам більшої гнучкості і свободи вибору у загальних межах урядових пріоритетів, одночасно домагаючись підтримання на бажаному рівні всеохоплюючого контролю над витратами і наявності в центральних урядових структурах достатніх знань для забезпечення міністрів і уряду компетентними і ефективними порадами з бюджетних питань.

Чотири країни з Організації економічної співпраці та розвитку, що нас цікавлять (Австралія, Канада, Німеччина і Сполучені Штати), мають федеральний устрій. Щодо них цей огляд зосереджуватиметься на федеральному уряді. Решта країн-учасниць є унітарними державами. Значимість регіональної влади, на відміну від місцевої, може бути різною і змінюватися.

У деяких країнах, надто у Франції, Італії та Іспанії, відбулася "регіоналізація" або "децентралізація" деяких функцій, що ще донедавна належали центральним урядам. Порівняльна характеристика країн свідчить, що простого або прямолінійного розподілу функцій і повноважень між рівнями державного управління не існує, наслідком чого є різноманітні фінансові зв'язки з центральними урядами. У деяких випадках ієрархічно нижчі рівні діють просто як представники центральної або федеральної влади, яка не лише контролює фінансування, а й безпосередньо керує і регулює діяльність і послуги, що їх надає місцева влада.

Основні завдання бюджету в розвинутих країнах: фінансове планування розвитку населеного пункту на тривалий період. Слід враховувати вплив інвестицій на поточні бюджети наступних періодів; вибір пріоритетів з урахуванням кон'юнктури, оскільки на громаду відноситься більше половини громадських інвестицій. Враховуючи сильний бюрократичний вплив на своєчасність інвестицій навіть у розвинутих країнах, місцеві уряди формують резервні фонди, звідки фінансують інвестиційні програми; додержання основного принципу формування бюджету - його збалансованості. Дефіцит бюджету покривається кредитами тільки у фондовій частині бюджету шляхом покриття капіталу реальною вартістю майна; знаходження оптимального співвідношення між затратами та корисністю для громади. Економічність бюджету виражається збалансованістю його доходної та видаткової частини; відкритість процесу бюджетування сприяє його об'єктивності та контрольованості при персоніфікованій відповідальності посадових осіб за ефективне і економне витрачання громадських ресурсів.

Бюджетний процес є процесом циклічним і постійним. У підготовці бюджету беруть участь усі працівники місцевої виконавчої влади, які готують проектні пропозиції бюджету до розгляду представницькою владою та громадських слухань.

Аналізуючи дані в порівнянні з підходами до формування бюджету в країнах розвинутої демократії, можна зробити висновки, що для ствердження самоврядування Україні необхідно пройти складний шлях доопрацювання законодавства, розмежування повноважень, децентралізації фінансових ресурсів та навчання службовців.

Складна податкова система, механізм збору і перерозподілу податків, подвійність підпорядкування фінансових служб унеможливають реалізацію декларованого права місцевих рад розпоряджатися місцевими ресурсами. Філософія контролю місцевих фінансів є важким залишком командно-адміністративної системи і часто знаходиться під впливом чинників, які знаходяться за межами компетенції місцевих рад.

Такий підхід вимагає від службовців, причетних до розподілу, розсудливості та порядності. Загалом існуюча система перерозподілу базується на визначенні нормативної бази відрахувань від основних податків на рівень області, де проводиться кінцевий перерозподіл для кожного муніципалітету і повністю виключає можливість місцевих рад формувати бюджетну політику навіть на поточний рік. Питома вага власних ресурсів місцевих рад в загальній величині бюджету складає 5-10% і формується за рахунок місцевих податків і зборів. У 1996 р. позабюджетні кошти місцевих рад централізовані, чим міські ради були прирівняні до сільських, у яких власних ресурсів практично не було ніколи.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Прямі надходження Державного бюджету та їх роль у забезпеченні економічного розвитку

Питання формування дохідної частини бюджету усіх рівнів є достатньо важливими у процесі розробки і реалізації фінансово-бюджетної політики. Доходи бюджету складають не лише фінансову основу для виконання покладених на державу функцій, вони виступають засобом перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві на користь тих чи інших груп населення, галузей та територій і тому є одним із найважливіших елементів системи фінансового і, в цілому державного регулювання соціально-економічного розвитку. Бюджетні доходи необхідно розглядати передусім як фактор, що впливає на сукупне споживання через вплив на рівень дохідності соціальних груп і видів економічної діяльності. Доходи бюджету певним чином визначають напрями використання накопичень, що утворюються у процесі економічної діяльності, регулюють попит, структуру обсягів виробленої продукції та кінцевого споживання.

До одних із найбільш проблемних напрямків управлінської діяльності належить управління доходами бюджету України. Побудована нераціонально система доходів бюджету, використання недосконалих методик бюджетного прогнозування та планування, нестабільність законодавства, що здійснює регламентування відносин в бюджетній сфері, великі масштаби ухилення від сплати податків, а також недовиконання планових показників, щодо окремих видів діяльності – всі ці фактори є результатом недостатньо обґрунтованих теоретичних основ управління доходами бюджету. Ще однією причиною є те, що відсутня концепція управління із врахованими особливостями соціально-економічного розвитку країни, завдань та функцій, що повинна виконувати

держава відповідно до Конституції, використання неефективної системи контролю та адміністрування.

При розгляді управління доходами бюджету, варто звернути увагу на основні етапи та визначити необхідні дії на кожному етапі управління. До основних етапів управління відносять планування та прогнозування, мобілізацію доходів бюджету та контроль за виконанням. Вони є досить подібними до функцій такого управління (планування та прогнозування, організації та координації, мотивації контролю), що виконуються в процесі реалізації бюджетного процесу. Такі дві складові доповнюють одна одну, тому їх потрібно розглядати у взаємозв'язку.

Етап планування доходів бюджету включає в себе такі складові: розроблення стратегії управління доходами бюджету, оцінка доходів бюджету та розроблення плану управління ними, перехід до здійснення прогнозування та планування, використовуючи сучасні науково обґрунтовані методи та економіко-математичне моделювання.

Що стосується функції планування та прогнозування, то вона передбачає розроблення конкретних планів, щодо управління доходами бюджету. Якщо дана функція відсутня, то це може спричинити неефективне і суперечливе управління, а також неможливість визначити його результативність. Основою проведення побудови планів є прогнозування. Воно дає певні уявлення про мету (цілі), яку бажають досягнути за певний проміжок часу і тенденції розвитку.

Наступним етапом є мобілізація прогнозованих доходів бюджету. Тут важливими моментами є удосконалення механізму адміністрування доходів, зменшення масштабів ухилення від сплати податків та вдосконалення системи органів управління доходами бюджету за допомогою встановлення чіткого розподілу відповідальності та компетенції відповідно між різними рівнями управління.

На даному етапі реалізується функція координації та організації. Організація менеджменту містить розробку і удосконалення структури органів

управління доходами бюджету, визначення їхніх повноважень, а також відповідного рівня відповідальності щодо прийнятих рішень у бюджетній сфері. Вона передбачає впорядкування у єдину систему елементів доходів бюджету. Також дана функція забезпечує організацію діяльності платників, а координація, в свою чергу, забезпечує взаємоузгодженість їх діяльності відповідно до цілей і потреб держави.

Слід зазначити, що при мобілізації прогнозованих доходів бюджету простежується виконання функції мотивації. Така функція в деякій мірі є результатом ефективної та узгодженої дії усіх інших функцій при управлінні доходами. Результат виконання функції мотивації становить собою повне та своєчасне виконання платниками податків, зборів та інших обов'язкових платежів перед бюджетом на добровільній основі, знижується розмір податкової заборгованості та ухилень від сплати податків, мінімізуються ризики мобілізації доходів тощо.

Контролю охоплює такі сфери бюджетного процесу: контроль за дотриманням вимог відповідно до податкового законодавства, що стосується повного та своєчасного виконання фізичними та юридичними особами своїх зобов'язань перед бюджетом; контроль щодо виконання державного бюджету за доходами; відбувається пошук резервів зростання обсягів фінансових ресурсів та вносяться пропозиції щодо додаткового залучення їх до бюджету.

Процес реалізації таких заходів сприяє належному та своєчасному виконанню функції контролю. Ця функція повинна бути представлена на усіх рівнях системи управління, адже її дієвість впливає на ефективність виконання усіх інших функцій. Її метою є виявити слабкі місця і помилки у процесі управління, своєчасно їх виправити та не допустити повторенню, а також забезпечити відповідність між поставленими і фактичними планами та діями.

Таким чином, чітке та відповідне виконання вище наведених етапів та функцій є досить важливим завданням для ефективного формування дохідної частини бюджету.

Економіка України потребує значних інвестицій. Саме тому для розвитку країни необхідне пільгове оподаткування. З метою наповнення дохідної частини бюджету держави та врегулювати пільговий режим потрібно його вдосконалити. Для цього рекомендовано здійснити ряд таких заходів: ввести обмежені терміни дії пільг (3-5 років) з чітко визначеною оцінкою їх ефективності; пільги з ПДВ і ввезених товарів на територію України варто було б залишити для ввезення високотехнологічного обладнання з-за кордону, що сприятиме розвитку лише найсучасніших напрямів науки та техніки.

Проблемами, що перешкоджають у отриманні достатнього рівня податкових надходжень до бюджету є: зменшення обсягів виробництва національних підприємств та зменшення їх кількості, що супроводжуються скороченням робочих місць через нестабільну ситуацію в країні та високий рівень інфляції, це робить фактичні суми надходжень таких податків, як: ПДФО та податок на прибуток нижчими від очікуваних; надання податкових пільг, які впливають на ефективність формування доходів бюджету. Безсистемне та не виправдане надання податкових пільг (велика кількість податкових пільг для одних підприємств означає високі податкові ставки для інших, що змушує останніх ховати свої доходи з метою збереження конкурентоздатності), звільнень від оподаткування та масштабне ухилення від сплати податків звужує базу оподаткування. Усе це призводить до зменшення надходжень до бюджету; неефективна податкова політика, що викликає явище ухилення від сплати податків та диспропорції у розподілі податкового навантаження.

Для того, щоб подолати проблеми, які перешкоджають надходженню податкових доходів до державного бюджету у достатній кількості можемо запропонувати такі шляхи: одним з найвагоміших податків є акцизний, тому необхідно підвищувати ставки акцизу, адже в будь-якому разі купуватимуться алкоголь, цигарки та пальне, що призведе до збільшення надходжень до бюджету; необхідно збільшувати оподаткування великих платників податків, адже саме у їх руках зосереджена найбільша кількість фінансових ресурсів та їхнє число зростає. Це дозволить отримувати більше доходів у бюджет від

підприємств, які мають на це можливості і злегка звільнити від податкового тягара малих компаній, що сприятиме зменшенню фактів приховування доходів та оборотів діяльності; зменшити кількість наданих податкових пільг, створити та законодавчо затвердити перелік напрямів, на які вони надаються; підвищити ставки ввізного мита на купівлю електрокарів, з метою стимулювання роботи національних виробників.

У шляхах збільшення дохідної частини державного бюджету, у законі Про Державний бюджет України на 2018 рік затверджено зростання акцизного податку, тільки не всіх товарів, які підлягають до оподаткування, а лише тютюну. Зростання відбудеться на 30%, при ціні 445,56 грн. за 1000 шт. сигарет у 2017 р., в 2018 р. вона буде становити 577,98 грн.. А 1 кг тютюнової сировини із 559,78 грн. за 1 кг., буде вартувати 726,15 грн. Закордонні електрокари не приносять надходжень до бюджету, адже вони звільнені від оподаткування на 1 рік. Збільшиться частка екологічного податку у державному бюджеті, адже у 2017 р. до нього входило лише 20% усієї сплаченої суми, а 80% залишалось місцевим бюджетам. У 2018 р. ж сума податку буде розподілятися 50/50.

Також підвищені рентні ставки (окрім видобування корисних копалин) на 16,8%. Загалом неподаткові доходи державного бюджету за досліджуваний період не мали чіткої тенденції. З 2015 по 2016 рр. вони знизились на 14%, а за наступний період зросли на 23% і становили 127638 млн. грн.. Найбільшу частку у структурі неподаткових надходжень займають надходження від НБУ, які у 2017 р., відносно 2015 р. знизились на 30%, проте до кінця року можуть досягнути значення 2015 року. Наступним за значимістю показником є надходження бюджетних установ та вони постійно збільшувались. За досліджуваний період вони зросли на 40% і у 2017 р. становлять 37712 млн. грн.. Також постійна позитивна тенденція була присутня у доходах державних підприємств, що з 9 281 млн. грн. у 2015 р. зросли до 26543 млн. грн. у 2017 р.. Тобто це зростання більше, ніж у 2 рази. Адміністративні збори та платежі мали помітну негативну тенденцію. Неподаткові надходження збільшились завдяки

зростанню надходжень із бюджетних установ та підприємств державної форми власності. Імовірною причиною зростання надходжень від НБУ у 2017 р. є те, що вони перераховуються після підтвердження річної фінансової звітності регулятора зовнішнім аудитом та затвердження радою, а також після формування Нацбанком резервів.

При розробці проекту бюджету на 2018 рік враховано основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2018 рік, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 №411, та основні завдання бюджетної політики, що спрямовані на забезпечення збалансування державних фінансів.

Дохідна частина проекту бюджету на 2018 рік розроблена з урахуванням чинних норм податкового та бюджетного законодавства, з наступними особливостями: рентна плата за користування надрами для видобування вуглеводнів: зарахування до місцевих бюджетів 5% рентної плати за видобуток природного газу, нафти та газового конденсату у обсязі 1,9 млрд. грн., згідно з нормами Бюджетного кодексу. частина чистого прибутку, що вилучається до державного бюджету відповідно до закону: зменшення нормативу відрахувань частини чистого прибутку з 75% до 50%.

Також було враховано:

індексацію ставок, виражених у абсолютних значеннях по рентній платі за спеціальне використання лісових ресурсів, використання води, надр непов'язаних з видобутком, користування радіочастотним ресурсом, а також по екологічному та акцизному податках, додаткові надходження у обсязі 6,6 млрд. гривень;

збільшення специфічних ставок акцизного податку на тютюнові вироби з метою виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, додаткові надходження у обсязі 7,3 млрд. гривень.

додаткові надходження у обсязі 1,9 млрд. грн. від затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей та встановлення розміру плати за видачу ліцензії на

провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей (необхідно прийняти постанову Уряду).

Крім цього, враховано спрямування 50% надходжень (акцизний податок з пального і транспортних засобів, ввізне мито на нафтопродукти та транспортні засоби, плата за проїзд автомобільними дорогами), відповідно до бюджетного законодавства, до спеціального фонду державного бюджету на розвиток дорожнього господарства у обсязі 32,6 млрд. гривень.

Також враховано зарахування частини (13,44%) акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування у обсязі 7,6 млрд. гривень.

На загальний обсяг прогнозу доходів по основних податках суттєвий вплив мають макроекономічні показники фонду оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, прибутку прибуткових підприємств, кінцевих споживчих витрат домашніх господарств, експорту та імпорту товарів і послуг, обмінного курсу гривні до долара США, а також обсяги виробництва підакцизних товарів, видобутку корисних копалин та інші показники.

Прогноз доходів зведеного бюджету на 2018 рік визначений з урахуванням поточного виконання бюджету, змін до податкового та бюджетного законодавства, і становить 1 118,8 млрд. грн. Прогнозна сума доходів загального фонду зведеного бюджету на 2018 рік становить 1 030,0 млрд. гривень.

Прогнозні показники доходів зведеного бюджету на 2018 рік, порівняно із затвердженими показниками 2017 року (зі змінами), збільшуються на 144,8 млрд. грн. або на 14,9 відсотка, у тому числі по загальному фонду на 149,3 млрд. грн., або на 16,9 відсотків, та зменшується по спеціальному фонду на 4,5 млрд. грн., або на 4,9 відсотка.

Таблиця 2.1.1.

**Динаміка надходжень до Зведеного бюджету України
у 2013-2018 роках**

млрд. грн.

	2013 факт	2014* факт	2015* факт	2016* факт	2017* затвердже но зі змінами	2018* прогно з	Відхилення прогнозу 2018 року від затвердженого зі змінами 2017 року	
							+/-	%
зведений бюджет, разом, в т.ч.:	442, 8	460, 7	652, 0	782,9	974,0	1 118,8	144,8	114,9
загальний фонд	375, 0	387, 2	602, 7	718,3	880,7	1 030,0	149,3	116,9
спеціальний фонд	67,8	73,5	49,3	64,6	93,3	88,8	-4,5	95,1

*без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополь та ОВДП (6,9 млрд. грн. у 2014 році).

Прогноз надходжень податку та збору на доходи фізичних осіб на 2018 рік, розрахований із урахуванням прогнозного обсягу фонду оплати праці, рівня середньої заробітної плати, а також бази оподаткування з інших доходів та ставок оподаткування доходів фізичних осіб, становить 225 700,9 млн. грн., у тому числі: до місцевих бюджетів – 134 925,3 млн. грн., до державного бюджету – 90 775,6 млн. грн. Основні чинники, які вплинуть на надходження податку та збору на доходи фізичних осіб: застосування єдиної ставки (18%) оподаткування доходів фізичних осіб (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою 5%); підвищення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму; зниження податкового навантаження на громадян, за рахунок надання податкової соціальної пільги на рівні 50% прожиткового мінімуму для працездатних осіб для будь-якого платника податку за умови, що дохід не перевищує 1,4 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, визначено у сумі 2,6 млрд. гривень;

При прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб враховано: справляння військового збору; оподаткування суми пенсійних виплат або щомісячного довічного грошового утримання, які перевищують 10 прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб (понад 13 730 грн. у місяць); звільнення від оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором пенсій, призначених учасникам бойових дій, інвалідам війни та особам, на яких поширюється чинність статті 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".

Прогнозна сума податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету на 2017 рік становить 80 141,5 млн. грн., з них 72 327,4 млн. грн. – до загального фонду державного бюджету, 7 814,1 млн. грн. – до загального фонду місцевих бюджетів.

Розрахунок прогнозу надходжень податку на прибуток підприємств на 2018 рік, здійснено на підставі динаміки надходжень за попередні роки, очікуваного декларування та надходжень у 2017 році та прогнозного фінансового результату підприємств до оподаткування на 2018 рік. При прогнозуванні надходжень податку на прибуток на 2018 рік враховано: термін подання податкової звітності та сплата податку на прибуток підприємств за підсумками кварталу; позитивна динаміка декларування та сплати податку на прибуток у 2017 році; збільшення прибутку прибуткових підприємств.

В сучасних умовах зростає роль непрямих податків, регресивний характер яких полягає в зворотній пропорційності платоспроможності споживачів, що зменшує схильність до заощаджень та знижує життєвий рівень добробуту громадян. Переважаючий характер непрямого оподаткування не дає можливості повною мірою враховувати циклічність соціально-економічних процесів. Зокрема, найвищий рівень еластичності оподаткування спостерігається в країнах з розвинутою економікою в яких у дохідній частині бюджету переважають надходження від прямих податків, найбільшу частку з яких складає прибутковий податок. Чим жорсткіша прогресія - тим вищий рівень еластичності. Чим вищий рівень еластичності кривої попиту і менш

еластичніший кривої пропозиції, тим більше податків сплачує виробник. Чим менший рівень еластичності попиту і більший еластичності кривої пропозиції, тим більше податків сплачують споживачі.

Прогнозний показник надходжень акцизного податку до державного бюджету на 2018 рік визначено у сумі 125 649,4 млн. грн. виходячи з прогнозних обсягів виробництва, експорту та імпорту підакцизних товарів з врахуванням змін законодавства.

У розрахунку прогнозних надходжень акцизного податку враховано 6,0 млрд. грн. додаткових надходжень за рахунок підвищення ставок, визначених в абсолютних значеннях, шляхом їх індексації, що передбачено пунктом 4 розділу XIX Податкового кодексу України.

Крім того, прогнозний показник враховує 7,3 млрд. грн. від додаткових змін до Податкового кодексу України щодо підвищення ставок (крім індексації) на тютюнові вироби з метою виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Прогнозний показник надходжень акцизного податку з вироблених в Україні товарів до державного бюджету у 2018 році визначений на основі прогнозних обсягів виробництва та реалізації підакцизних товарів на 2018 рік та з врахуванням змін законодавства становить 79 592,2 млн. гривень.

На надходження акцизного податку з ввезених в Україну підакцизних товарів (продукції) впливають обсяги імпорту підакцизних товарів, зокрема, транспортних засобів та пального, питома вага яких в загальних надходженнях акцизного податку з ввезених товарів складає понад 90 відсотків.

Прогнозний показник надходжень до державного бюджету акцизного податку з ввезених в Україну товарів на 2018 рік визначено на основі прогнозних обсягів імпорту підакцизних товарів та з врахуванням змін законодавства становить 46 057,2 млн. гривень.

Прогнозний показник надходжень акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів до місцевих бюджетів у 2018 році визначений з врахуванням прогнозних

показників індексу споживчих цін, темпів реалізації оподатковуваних товарів на 2018 рік і становить 5 620 млн. гривень.

Прогнозна сума надходжень податку на додану вартість до зведеного бюджету становить 383 700 млн. грн., з них: 85 900 млн. грн. – ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування; 297 800 млн. грн. – ПДВ з ввезених на територію України товарів.

Розрахунок податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів на 2018 рік враховує кореляційну залежність показників кінцевих споживчих витрат та надходжень податку, вплив динаміки роздрібного товарообороту підприємств, обсягу реалізації послуг населенню, валового нагромадження основного капіталу, змін кон'юнктури валової доданої вартості за видами економічної діяльності та динаміку експорту товарів і становить 85 900 млн. гривень.

При прогнозуванні також враховано спрямування до бюджету податку на додану вартість сільськогосподарськими підприємствами у повному обсязі на загальних підставах.

Розрахунок прогнозу надходжень податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів на 2018 рік здійснено на основі обсягу зовнішньоекономічних операцій, динаміки імпорту товарів з урахуванням зміни обсягів пільг, позитивної динаміки у визначенні реальної митної вартості.

Прогнозна сума надходжень податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів на 2018 рік до зведеного бюджету становить 297 800 млн. гривень.

Прогнозні надходження ввізного мита до державного бюджету на 2018 рік розраховані та визначені в сумі 26 253 млн. гривень.

Розрахунок прогнозних надходжень ввізного мита здійснено на основі прогнозного обсягу імпорту товарів та послуг на 2018 рік та середньорічного обмінного курсу гривні до долара США.

Також, у розрахунку прогнозних надходжень ввізного мита на 2018 рік враховано середньозважену ставку ввізного мита за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Прогнозні надходження вивізного мита на 2018 рік до державного бюджету розраховані виходячи зі структури експорту товарів, що оподатковуються вивізним митом, та визначені в сумі 500 млн. гривень.

Основну частку (понад 80 %) надходжень вивізного мита до бюджету забезпечує експорт: насіння олійних рослин; відходів та брухту чорних металів.

У розрахунку враховано прогнозний обсяг експорту товарів та послуг на 2018 рік, прогнозний середньорічний обмінний курс гривні до долара США та зменшення ставок вивізного мита, що відповідає міжнародним зобов'язанням України, встановленим Законом України від 10.04.2008 №250-VI "Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі".

2.2. Динаміка та структура неподаткових надходжень державного бюджету

Неподатковими надходженнями визначаються: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження та власні надходження бюджетних установ. Доходи від власності та підприємницької діяльності групуються за такими надходженнями: частина чистого прибутку державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність; кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України "Про Національний банк України"; відрахування коштів, отриманих від проведення державних грошових лотерей; плата за розміщення тимчасово вільних коштів державного бюджету; плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів; інші надходження;

кошти від використання частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції, та кошти у вигляді грошового еквівалента такої державної частини продукції"; надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва.

Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності групуються: плата за надання адміністративних послуг; плата за утримання дітей у школах-інтернатах, судовий збір; надходження від оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду справ у судах; кошти, отримані за вчинення консульських дій; виконавчий збір; надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном; державне мито; єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України; орендна плата за водні об'єкти (їх частини), що надаються в користування на умовах оренди обласними, районними державними адміністраціями, місцевими радами; портовий збір; інші адміністративні збори та платежі; плата за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них[2].

Інші неподаткові надходження групуються: кошти від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду; надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, щодо яких минув строк позовної давності; кошти від реалізації надлишкової космічної техніки військового та подвійного призначення; кошти від реалізації надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки, нерухомого військового майна Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів та інших державних органів; інші надходження; доходи від операцій з кредитування та надання гарантій; збір на соціально-економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження; збори на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій; концесійні

платежі; надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту.

Власні надходження бюджетних установ групуються: надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством та інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

Таблиця 2.2.1

Структура неподаткових надходжень зведеного бюджету, %

	Доходи від власності та підприємницької діяльності	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного продажу та побічного продажу	Надходження від штрафів та фінансових санкцій	Інші неподаткові надходження	Власні надходження бюджетних установ і організацій
2002	23,95	6,86	1,58	14,93	52,68
2003	28,31	6,99	1,68	20,5	42,52
2004	26,22	6,84	1,58	17,81	47,55
2005	34,2	6,37	1,43	23,55	34,45
2006	31,27	5,82	1,06	24,25	37,6
2007	27,22	6,1	-	23,45	43,23
2008	37,11	5,02	-	24,23	33,64
2009	29,2	4,65	-	21,46	44,69
2010	41,49	3,57	-	16,06	38,88
2011	29,44	7,43	-	10,6	52,53
2012	40,53	8,87	-	8,34	42,26
2013	39,71	8,34	-	7,35	44,6
2014	35,8	8,56	-	16,46	39,18
2015	51,06	12,74	-	6,45	29,75
2016	42,56	9,08	-	9,41	38,95
2017	47,81	9,33	-	8,79	34,07

В середньому за зазначений період частка доходів від власності та підприємницької діяльності у неподаткових надходженнях зведеного бюджету склала – 35,37 %, у тому числі за 2002-2006 роки – 28,79 %, за 2007-2011 роки – 32,89 %, за 2012-2017 роки – 42,91 %; адміністративних зборів та платежів, доходів від некомерційного продажу та побічного продажу – 7,29 %, у тому числі за 2002-2006 роки – 6,58 %, за 2007-2011 роки – 5,35 %, за 2012-2017 роки – 9,49 %; інших неподаткових надходжень – 15,85 %, у тому

числі за 2002-2006 роки – 20,21 %, за 2007-2011 роки – 19,16 %, за 2012-2017 роки – 9,47 %; власних надходжень бюджетних установ і організацій – 41,04 %, у тому числі за 2002-2006 роки – 42,96 %, за 2007-2011 роки – 42,59 %, за 2012-2017 роки – 38,14 %.

Неподаткові надходження піддаються впливу економічної кон'юнктури. Так, в умовах економічного зростання і підвищення реального ВВП відбувається відповідне збільшення доходів від власності та підприємницької діяльності, адміністративних зборів і надходжень від некомерційного та побічного продажу, інших неподаткових надходжень. Навпаки, в умовах фінансової кризи та пов'язаного з нею скорочення обсягів одержавлення ВВП, вказані джерела доходів зменшуються як в абсолютному, так і у відносному вимірах. Натомість стабільно динамічним залишається зростання власних надходжень бюджетних установ, що є наслідком активізації платних послуг у невиробничій сфері з огляду на зменшення масштабів бюджетного фінансування.

Однією із проблем неподаткових надходжень є високий рівень адміністративного тиску, який виявляється при стягненні адміністративних зборів та платежів. Спроби уряду збільшити доходи від державних підприємств, створюють негативні перешкоди для працівників державного та комунального секторів економіки. Через велику кількість доходів, які вони віддають до державного бюджету, у їхньому розпорядженні не залишається достатня кількість фінансових ресурсів для розвитку очолюваних підприємств, підвищення конкурентоспроможності вироблених товарів та наданих послуг, що з часом починає знижувати їхню дохідність.

Для того щоб збільшити суми неподаткових надходжень до державного бюджету від неподаткових доходів ми пропонуємо: сприяти зміцненню фінансового становища підприємств, статутний капітал яких по більшій мірі складається із державних коштів. Недарма кажуть, що для того, щоб отримати позитивний результат від чогось необхідно в нього інвестувати.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

3.1. Шляхи зміцнення дохідної частини Державного бюджету України

Шляхи оптимізації державного бюджету України потребують поступового впровадження. Об'єктивною передумовою забезпечення оптимальної збалансованості бюджету будь-якої країни є його реальне наповнення, в основі якого — економічне зростання

Сучасному етапу економічного розвитку в Україні притаманні деякі позитивні зрушення у фінансовій сфері: певна стабілізація грошової системи завдяки монетарній політиці, зупинення темпів інфляції, поступове залучення неемісійних джерел покриття дефіциту бюджету, розробка й затвердження ряду законопроектів, що розширюють фінансову базу місцевого самоврядування. Перші успіхи є лише початком і основою для вирішення найважливіших питань фінансової політики, для їх продовження необхідні структурні зміни в економіці країни та в самій фінансовій сфері.

Серед першочергових завдань бюджетної політики провідне місце посідає розробка науково-обґрунтованих концепцій доходів держави, побудова оптимальної моделі податкової системи, чітке дотримання податкового законодавства.

Державний бюджет України розробляється на базі наявної дохідної частини, тому важливим є її реальне визначення та повне виконання. В основу мають бути покладені об'єктивні оцінки прогнозних макроекономічних показників. Тому при розробці державного бюджету слід враховувати таке:

- річні проекти мають складатися лише на основі існуючої податкової бази;
- важлива умова стабільності податкових надходжень — мораторій на податкове законодавство впродовж двох-трьох років;

поступове впровадження нових податкових змін, особливо тих, що стосуються значного скорочення надходжень до бюджету;

поступове скасування податкових пільг із переходом до диференційованої сплати податків у відповідних галузях;

проста й доступна система оподаткування, контроль за дотриманням сплати податків.

Потребує об'єктивного визначення частка податкових надходжень від фізичних осіб, її базою повинні стати реальні доходи населення. До складу витрат, що враховуються при обрахунку прибуткового податку, слід включати величину платних послуг на охорону здоров'я, освіту, сплату комунальних послуг.

Альтернативним джерелом збільшення доходів бюджету за рахунок надходжень від фізичних осіб може стати підвищення непрямих податків на споживання предметів розкоші, що також дасть змогу певною мірою нівелювати доходи населення та здійснити їх ефективний перерозподіл. Важливою проблемою є оподаткування відповідно до здійснюваних фактичних витрат фізичних осіб, а не на основі продекларованих доходів.

В умовах економічної кризи особливо гострою залишається проблема соціального захисту. Основне завдання — державна гарантія соціальних послуг на рівні мінімальних стандартів. У зв'язку з цим потребує детальної розробки й уточнення величина "споживчого кошика" та визначення відповідних. Слід наголосити, що в цій сфері має бути певна межа скорочення витрат джерел його фінансування. Тому потребують виважених підходів основні статті скорочення.

До них слід віднести:

зменшення суми пільг у зв'язку із переглядом та уточненням відповідних груп населення, що користуються тими чи іншими пільгами (загальна сума пільг становить близько 15 млрд. грн., тоді як можливості бюджету на їх фінансування — 600 млн. грн.). Необхідно наголосити, що таке уточнення має на увазі виявлення тієї частини населення, яка безпідставно користується тими чи іншими пільгами;

забезпечення на мінімальному рівні бюджетного фінансування освіти, медицини за умови розвитку мережі недержавних установ;

поступовий перехід від державного пенсійного, соціального і медичного забезпечення до пенсійного, соціального і медичного страхування.

Успішне впровадження перелічених заходів можливе за умови поступового підвищення реальних доходів населення. Крім того, значне скорочення державних соціальних витрат має супроводжуватися подальшим розвитком адресних субсидій.

Важливий напрямок забезпечення збалансованості бюджету — оптимізація структури інших видатків бюджету, зокрема на утримання армії та апарату її управління. Зменшення видатків на утримання армії має супроводжуватись переходом військових частин на часткове самофінансування шляхом надання послуг у галузі цивільного будівництва, охорони господарських та інших об'єктів, розширенням програм виробництва в Україні військової техніки. Реформування структури органів управління — передумова скорочення витрат по цій статті.

Поряд із цим збалансованість бюджету може бути досягнута й за рахунок оптимізації витрат на розвиток економіки. Так, на нашу думку, в цьому напрямку необхідно:

чітко визначити основні витрати, що пов'язані з інвестуванням у довгострокові економічні програми, та виділити відповідні фінансові джерела у бюджеті;

забезпечити бюджетне фінансування через систему державного замовлення на конкурсній основі;

використовувати застосування механізму субвенцій з метою ефективного використання бюджетних коштів;

запровадити систему державного контролю за виконанням проектів у галузі економіки через органи Державного казначейства.

Резервом збільшення витрат на розвиток економіки може стати використання коштів господарських структур, а також різних видів поєднання

бюджетних коштів та коштів приватного сектора економіки. Одним із видів ефективного злиття приватного й державного капіталів: є створення системи державно-приватних холдингових компаній для управління діяльністю технологічно пов'язаних виробництв у ключових галузях економіки.

Основна вимога при їх створенні — ефективне використання державного майна та відповідальність керівництва за результати діяльності підприємств і виконання технічної, інвестиційної, цінової політики цих підприємств. Актуальною залишається проблема створення й розвитку фінансово-промислових груп в Україні, в тому числі із залученням державної власності. Роздержавлення підприємств — ефективний напрям скорочення державних витрат, проте слід враховувати зростаючі витрати держави по створенню додаткових робочих місць для робітників, вивільнених у результаті реструктуризації державних підприємств.

Альтернативним джерелом фінансування таких галузей, як чорна та кольорова металургія, машинобудування, хімічна промисловість є довгострокове банківське кредитування. У зв'язку з цим виникає необхідність створення державного інвестиційного банку. Необхідно наголосити, що функціонування такого банку в Україні досить проблематичне через недостатність джерел формування та поповнення кредитних ресурсів.

Досить вагомі потенційні можливості скорочення витратної частини бюджету пов'язані з удосконаленням процесу формування місцевих бюджетів. Первинна ланка місцевих бюджетів — територіальні громади — набувають широких прав на використання державного майна, переданого у комунальну власність, що значно розширює фінансову базу органів місцевого самоврядування та дає змогу фінансувати значну частину витрат місцевих бюджетів за рахунок власних доходів.

Крім того, потребує вирішення питання фінансування забезпечення експлуатації та утримання об'єктів комунальної власності, які передаються у власність членів територіальної громади. Досить високу питому вагу у структурі видатків державного бюджету має обслуговування зовнішнього боргу

(9,1%). Залучення додаткових коштів міжнародних фінансових інститутів та кредитних установ для покриття дефіциту бюджету є досить проблематичним для України. З одного боку, їх подальше залучення збільшує витратну частину бюджету, з другого — значне скорочення таких надходжень є передчасним у зв'язку із нестабільністю ринку державних цінних паперів.

Необхідно враховувати також, що значне збільшення надходжень від випуску ОВДП зумовлює збільшення суми внутрішнього державного боргу та витрат на його обслуговування.

Крім того, значне залучення внутрішніх позик в умовах нестабільності валютного ринку та нерозвиненості фондового ринку має супроводжуватись підвищенням дохідності, що призводить до збільшення суми зобов'язань держави з обслуговування внутрішнього боргу. Розв'язання проблеми оптимізації витрат тісно пов'язане з визначенням місця державних цільових фондів у складі державного бюджету. Фінансування цих фондів здійснюється за рахунок конкретних джерел, тому важливим є їх цільове використання.

З огляду на це, на нашу думку, поряд із Пенсійним фондом за межі державного бюджету мають бути винесені Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, а також Державний фонд сприяння зайнятості населення. Перелічені вище шляхи оптимізації державного бюджету України потребують поступового впровадження. Об'єктивною передумовою забезпечення оптимальної збалансованості бюджету будь-якої країни є його реальне наповнення, в основі якого — економічне зростання.

Пріоритетом державної податкової політики є забезпечення стабільності податкової системи, зокрема підвищення ефективності та полегшення податкового адміністрування з мінімізацією можливостей для зловживань.

Завдання:

перегляд ставок акцизного податку на алкогольні напої, екологічного податку та рентної плати, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням

індексу споживчих цін та індексу цін виробників промислової продукції (щороку);

продовження роботи з поступового наближення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до рівня, передбаченого директивою ЄС, шляхом збільшення специфічних ставок акцизного податку та мінімального податкового акцизного зобов'язання на тютюнові вироби на індекс девальвації гривні до долара США;

проведення переговорів щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування з Німеччиною, Францією, Індією, Казахстаном, Чорногорією, Об'єднаними Арабськими Еміратами, Молдовою та внесення змін до діючих договорів України з метою зменшення податкових перешкод для закордонних інвестицій та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи і капітал;

опрацювання питання впровадження моделі оподаткування податком виведений капітал.

3.2. Пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету

Бюджет держави завжди є компромісом між основними соціально-економічними групами в країні. Це компроміс між загальнодержавними та приватними інтересами громадян стосовно оподаткування доходів і власності, між центром і регіонами щодо розподілу податків і субсидій, між інтересами окремих галузей і фірм стосовно державних замовлень.

Так, О.В. Кальмук наголошує на необхідності швидкого реформування державної системи оподаткування, шляхом застосування обґрунтованих податкових пільг, легалізації "тіньової" економіки унаслідок зниження податкового тиску та спрощення системи стягнення податків через зменшення їхньої кількості.

Іванова Л.М. підтримує модель переходу до переважного оподаткування прямими податками, оскільки потрібно враховувати неможливість значної частини населення України. Також пропонується замінити ПДВ на податок з продажів, що є простішим в адмініструванні.

Карпінський Б.А. пропонує вдосконалити систему оподаткування з метою реального зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання, скасувати численні податкові пільги, які значно порушують територіальну справедливість оподаткування й руйнують економічну мотивацію органів місцевої влади щодо нарощування податкової бази, поліпшити процеси адміністрування податків.

Фадєєва Г.М. зазначає, що реформування з метою удосконалення податкової системи повинно відбуватися у напрямку скорочення податкових пільг, посилення прозорості їх надання та цільового їх спрямування.

Доходи державного бюджету є фінансовою базою діяльності держави. Їхній склад, форми мобілізації залежать від системи і методів господарювання, а також від економічних завдань, які вирішує суспільство в той чи інший період.

У розвинених країнах Європи частка податків у ВВП становить приблизно 40-42 %. В Україні вона змінювалася в межах 30-32 %, незважаючи на вищий рівень оподаткування доходів громадян. Основною причиною цього вважають "тіньову" економіку, яка, за оцінками аналітиків, досягнула загрозливих масштабів і становить близько 50- 60 % податкових платежів, які повинні поступати до бюджетів.

Податок на додану вартість вже давно багато експертів називають одним із найбільш "кримінальних" податків, тому що процедура його відшкодування породила багато корупційних схем. Хоча ПДВ і належить основна роль у формуванні доходів загального фонду, його нетто внесок (надходження за мінусом повернення) є порівняно малим. Іншими словами, ПДВ перетворився на засіб "вимивання" грошей із бюджету за рахунок коштів населення.

Світовий банк (СБ) назвав Україну однією з країн із найбільш складною системою оподаткування. За рейтингом СБ і IFC, система адміністрування

податків в Україні – одна з найскладніших у світі. Україна посідає 181 місце серед 183 країн світу за показниками умов сплати податків.

Викладене свідчить про неефективність системи надходження коштів до Державного бюджету України загалом та загального фонду зокрема, як його структурної частини.

Тому потрібно здійснити невідкладні реформи у бюджетній системі, зокрема щодо формування доходної частини Державного бюджету, насамперед, шляхом удосконалення Податкового кодексу України, який би чітко регламентував відносини у сфері оподаткування, відчутно послабив податковий тиск, спростив процедуру податкового адміністрування та створив надійний захист прав платників податків.

Наступним кроком повинно стати зміщення акценту з оподаткування переважно непрямыми податками в бік прямих. Тобто оподаткування непрямыми податками не можна вважати остаточною метою створення ефективної системи формування доходів загального фонду. Вона може бути лише проміжною з наступним переходом до системи оподаткування переважно прямими податками. При цьому непрямі податки повинні бути як і джерелом наповнення бюджету, так і інструментом у боротьбі зі шкідливими виробництвами, умовами праці, звичками тощо.

Систему сплати ПДВ доцільно докорінно реформувати або запровадити на його основі новий податок. Останнім часом пропонують замінити ПДВ на податок з продажу (реалізації).

Прихильники існування ПДВ у чинній редакції посилаються на такі аргументи: у разі скасування ПДВ скоротяться витрати держбюджету на третину; податок із реалізації має таку ваду, як кумулятивний ефект; запровадження податку з реалізації перешкоджатиме розвитку малого і середнього бізнесу; при використанні податку з реалізації буде неможливо визначити його частку у вартості продукції, а значить і повністю відшкодувати його при експорті.

Прихильники заміни існуючого ПДВ на податок з реалізації посиляються на такі його вади: ПДВ залишається невиправдано складним в адмініструванні і непередбачуваним податком; порядок сплати податку не завжди однаковий для однотипних підприємств однієї галузі; постійні затримки з відшкодуванням податку на додану вартість знижують ліквідність підприємств.

Подальше реформування потрібно здійснювати також із зменшенням кількості податків та зборів, які мають мале фіскальне значення і їх важко адмініструвати. При цьому пропонується як скасовувати деякі неефективні податки та збори, так і, за змогою, їх об'єднувати та вдосконалювати. У процесі податкового реформування потрібно скасувати податкові пільги, які надаються за галузевим принципом, а також припинити економічні експерименти, пов'язані з пільговим оподаткуванням. Одночасно потрібно передбачити можливості стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання незалежно від того, до якої галузі вони належать.

Виходячи з викладеного, основними шляхами удосконалення чинної системи формування Державного бюджету України загалом та загального фонду, як його структурної частини зокрема, є: зміщення акценту на оподаткування переважно прямими податками та зборами; удосконалення непрямого оподаткування, шляхом заміни ПДВ податком з продажу (реалізації); зменшення кількості податків та зборів, що мають мале фіскальне значення та важкі в адмініструванні; скасування різноманітних галузевих пільг, стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності, підтримка вільних економічних зон.

Актуальними також залишаються дослідження щодо порядку та механізмів заміни ПДВ на податок з продажу, зменшення кількості податків та зборів, заміни існуючих новими, досконалішими, податками та зборами, які стимулюватимуть інноваційну та інвестиційну діяльність суб'єктів підприємництва.

Таким чином, роль доходів бюджету у суспільстві забезпечується їхнім впливом на соціально-економічні процеси. Підвищення ефективності

формування доходів бюджету передбачає обґрунтування концепції розвитку податкової системи, що включатиме: основні прогностичні макроекономічні показники, у тому числі у розрізі галузей економіки, аналіз податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, очікувані зміни зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної ситуації в країні та їх вплив на економічні процеси; оцінку впливу податкової політики на економічне зростання; пріоритетні завдання соціально-економічного розвитку країни та шляхи їх реалізації.

До основних цілей концепції слід віднести: створення раціональної та стабільної податкової системи, що дозволяє максимально використовувати податковий потенціал адміністративно-територіальних одиниць з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни та сталого економічного зростання. Зазначене передбачає: підвищення рівня дієвості бюджетної політики; удосконалення податкового законодавства; раціональне реформування податкової системи; поліпшення податкового адміністрування з метою підвищення інвестиційної привабливості територій та збільшення обсягу надходжень податків і зборів до бюджету; максимальне використання податкового потенціалу територій для забезпечення ефективного і сталого розвитку економіки та соціальної сфери. Питання збільшення податкового навантаження доцільно вирішувати в контексті проведення комплексної податкової реформи спрямованої на розширення бази оподаткування та зниження ставок податків і зборів.

Бюджетна політика щодо формування доходів бюджету має базуватись на принципах системного дослідження фінансово-економічних явищ і процесів, соціальної справедливості, економічності та нейтральності оподаткування, передбачуваності рівня податкового навантаження і стабільності надходжень до бюджету, обґрунтованості надання податкових пільг. З метою ефективної реалізації бюджетної політики важливим є взаємоузгодження запропонованих завдань із рівнем розвитку фінансово-економічних відносин у суспільстві, циклічністю економічних процесів та економічної кон'юнктури.

Підвищення рівня передбачуваності податкового навантаження і стабільності надходжень до бюджету передбачає аналіз рівномірності та пропорційності його розподілу в регіональному розрізі, оцінку варіантів зміни рівня податкового навантаження та можливого його збільшення в залежності від впливу екзогенних та ендогенних факторів, які характеризуються значним ступенем невизначеності, зокрема динаміки соціально-економічних показників, зміни податкового та бюджетного законодавства, підвищення привабливості територій як об'єкта для інвестицій тощо. Для оцінки величини податкового навантаження доцільно здійснювати зіставлення показників соціально-економічного розвитку різних адміністративно-територіальних одиниць з врахуванням інфраструктури та кількості населення. Важливим елементом визначення ефективності зміни податкового навантаження є оцінка впливу зміни податкових ставок і показників економічного розвитку на обсяг податкових надходжень, зазначене надасть можливість підвищити рівень реалістичності фінансово-бюджетного планування.

Важливим є дотримання принципу стабільності, що передбачає спрямування бюджетної політики на диверсифікацію дохідних джерел з метою підвищення стабільності надходжень бюджету, оскільки важливою умовою зазначеного є низький рівень залежності від одного джерела. При цьому недоцільно використовувати джерела доходів, надходження по яких незначні, а витрати на адміністрування високі.

Доцільним є удосконалення механізму прогнозування доходів бюджету від якого залежить стійкість і збалансованість бюджетної системи в цілому. Адекватний прогноз доходів бюджету дозволяє знизити ризики настання несприятливих для бюджету подій. Важливими при цьому є надійність прогнозів макроекономічних показників, оцінки ймовірності їх зміни, обґрунтований вибір варіантів прогнозу доходів бюджету. Разом з тим, незважаючи на те, що основним фактором, що впливає на відхилення фактичних доходів від прогнозних на даний час є похибки в макроекономічних

прогнозах, вдосконалення механізму прогнозування та планування доходів бюджету є одним з пріоритетних напрямів бюджетної політики.

З метою підвищення якості прогнозування доходів бюджету існує об'єктивна необхідність: впровадження ефективних засобів автоматизації, що дозволять удосконалити існуючі процеси аналізу і планування доходів бюджету, підвищити рівень інформаційної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання; розробка математичної моделі прогнозування доходів бюджету, яка враховуватиме показники соціально-економічного розвитку країни, зміни в податковому та бюджетному законодавстві, тенденції та циклічність розвитку соціально-економічних процесів, що дозволить на цій основі здійснювати факторний аналіз відхилення фактичного рівня виконання доходів бюджету від затверджених показників. Крім того, з метою удосконалення механізму прогнозування доходів бюджету важливим є упорядкування обліку прийнятих платниками зобов'язань, у тому числі щодо сплати неподаткових платежів, що дозволить забезпечити максимальний рівень надходжень до бюджету, посилить дієвість фінансового контролю, що є важливою умовою при переході до середньострокового бюджетного планування орієнтованого на результат.

Важливим завданням є визначення та обґрунтування спектру податкових пільг, які впливають на обсяг дохідної частини бюджету. На даний час, Міністерство фінансів України здійснює узагальнений кількісний аналіз податкових пільг, що не дозволяє здійснити якісну оцінку ефективності заходів податкового стимулювання, забезпечити раціональне використання державних фінансових ресурсів, їх спрямування на вирішення поставлених завдань.

Незважаючи на те, що надання податкових пільг спрямовано на вирішення соціальних завдань, зокрема підтримки соціально незахищених верств населення, стимулювання певних видів економічної діяльності ведення податкових преференцій не завжди є досить обґрунтованим рішенням. Оскільки, надання податкових пільг здійснює як непрямий вплив спрямований на забезпечення економічного зростання так і прямий, що проявляється в

зменшенні податкових надходжень до бюджету. При цьому оцінка непрямого впливу не може бути однозначною. При введенні або скасуванні податкових пільг передбачити поведінку платників податків, яка вплине на можливість досягнення поставлених інших цілей податкової політики, забезпечити взаємоузгодженість та відповідність між податковими пільгами та цілями економічної політики досить складно. На практиці в країнах з розвинутою економікою з метою досягнення певної мети застосовується комплекс фінансових заходів у даній сфері, а один важіль може служити для досягнення різних цілей.

Разом з тим, надання податкових пільг не передбачає безпосереднього витрачання бюджетних коштів, проте зменшує обсяг доходів бюджету, які в разі їх отримання могли б спрямовуватись на вирішення тих же соціально-економічних завдань, що і при наданні податкових пільг. У зв'язку з цим для забезпечення об'єктивності обліку податкових витрат в бюджетному процесі доцільним є відображення в складі бюджетної документації даних про основні податкові витрати, у тому числі інформації щодо кожного заходу, пов'язаного з податковими витратами, термінів їх дії та категорій платників податків, які отримують вигоду від даного заходу. При цьому, важливим є удосконалення обліку податкових витрат з метою оцінки податкової системи з точки зору фіскальної функції податків, нейтральності оподаткування, соціальної справедливості.

Інформація щодо податкових витрат важлива і щодо визначення шляхів удосконалення бюджетної та податкової системи, оцінки ефективності бюджетно-податкової реформи. Зокрема, звіти щодо податкових витрат в країнах з розвинутою економікою інтегровані в бюджетний процес.

Відповідно в Україні важливим завданням з метою забезпечення інтеграції податкової політики, зокрема в частині надання податкових пільг та загальних напрямів підвищення ефективності використання бюджетних коштів є здійснення аналізу та оцінки податкових пільг, забезпечення їх періодичного оновлення та актуалізації інформації щодо них. При цьому продовження

діючих або введення нових податкових пільг передбачає здійснення попереднього аналізу впливу результату від наданих податкових пільг на фінансово-економічний стан суб'єктів господарювання, встановлення обмеження дії пільг в часі, аналізу фактичної результативності та ефективності застосування податкових пільг з метою можливого прийняття рішень про подальшу їх пролонгацію, удосконалення порядку формування звітності про виконання бюджетів, державної статистичної звітності і податкової звітності, забезпечення порівнянності податкових пільг в територіальному та галузевому аспектах, розробку методики кількісної та якісної оцінки податкових пільг, що враховуватиме відповідність між податковими пільгами та цілями економічної політики.

Таким чином, стратегічна мета вдосконалення системи формування дохідної частини бюджету полягає в реалізації принципів фіскальної достатності та соціальної справедливості, а також рівноваги функцій податків. Відсутність зазначеної рівноваги поглиблюватиме протиріччя між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та громадянами.

В цілому дослідження динаміки та структури дохідної частини зведеного бюджету показує, що основні тенденції, які склалися в бюджетно-податковій сфері в Україні, відповідають тим, що відбуваються в умовах необхідності подолання негативних наслідків фінансово-економічних кризових процесів. Зазначене зумовило реалізацію комплексу заходів, спрямованих на забезпечення відповідного рівня податкових надходжень до бюджету, які в умовах нестабільності знизилися, що обумовлено зниженням результативності діяльності основних платників податків.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Доходи бюджету можуть формуватися на основі чотирьох методів централізації коштів: перший метод: це пряме вилучення доходів з державного сектора; другий: одержання доходів від державних угідь, майна й послуг; третій: перерозподіл доходів серед юридичних і фізичних осіб за допомогою податків (податковий метод); четвертий: залучення позичок, кредитів.

Сукупність безповоротних надходжень, справляння яких передбачається законодавством України, що використовуються для фінансування виконання функцій держави, – це доходи державного бюджету України. Джерелами надходжень до Державного бюджету є податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти.

Дохідна частина проекту бюджету на 2018 рік розроблена з урахуванням чинних норм податкового та бюджетного законодавства, з наступними особливостями: рентна плата за користування надрами для видобування вуглеводнів: зарахування до місцевих бюджетів 5% рентної плати за видобуток природного газу, нафти та газового конденсату у обсязі 1,9 млрд. грн., згідно з нормами Бюджетного кодексу; частина чистого прибутку, що вилучається до державного бюджету відповідно до закону: зменшення нормативу відрахувань частини чистого прибутку з 75% до 50%.

Також було враховано: індексацію ставок, виражених у абсолютних значеннях по рентній платі за спеціальне використання лісових ресурсів, використання води, надр непов'язаних з видобутком, користування радіочастотним ресурсом, а також по екологічному та акцизному податках, додаткові надходження у обсязі 6,6 млрд. гривень; збільшення специфічних ставок акцизного податку на тютюнові вироби з метою виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, додаткові надходження у обсязі 7,3 млрд. гривень; додаткові надходження у обсязі 1,9 млрд. грн. від затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей та встановлення розміру плати за видачу ліцензії на

провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей (необхідно прийняти постанову Уряду).

На загальний обсяг прогнозу доходів по основних податках суттєвий вплив мають макроекономічні показники фонду оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, прибутку прибуткових підприємств, кінцевих споживчих витрат домашніх господарств, експорту та імпорту товарів і послуг, обмінного курсу гривні до долара США, а також обсяги виробництва підакцизних товарів, видобутку корисних копалин та інші показники.

Внутрішніми джерелами формування доходів бюджету виступають: створений валовий внутрішній продукт (ВВП); національне багатство (накопичені матеріальні цінності й розвідані природні ресурси). Національне багатство повинне використатися тоді, коли не вистачає ВВП або є певний надлишок природних ресурсів.

Зовнішні характеризують міжнародний перерозподіл фінансових ресурсів і можуть формуватися на основі таких методів як: прямий перерозподіл (наприклад, репарація); міжнародний кредит; оподаткування експортно-імпоротної діяльності (митні платежі); валютне регулювання (відхилення встановленого курсу валют від реального їхнього співвідношення); ціновий механізм (у світі склався певний масштаб цін на товари, що призводить до міжнародного перерозподілу ресурсів, деяким державам не вигідно провадити ряд товарів і вони охоче їх купують в інших країнах, де виробництво цих товарів обходиться дешевше).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев М.П. Основы современной бюджетной системы: европейский аспект / М.П. Афанасьев // Финансовый журнал. – 2010. - № 1. С. 5 – 10.
2. Афанасьев М.П., Беленчук А.А., Кривоногов И.В. Бюджет и бюджетная система / М.П. Афанасьев, А.А. Беленчук, И.В. Кривоногов; под ред. Афанасьев М.П.; предисл. Кудрина А.Л. // - М.: Юрайт, - 2010. – 777 с.
3. Базилевич В. Д. Державні фінанси / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
4. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії : вступ до фінансової науки / Ш. Бланкарт; пер. з нім. С.І. Терещенко, О. О. Терещенка; передм. та наук. ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 2000. – 654 с.
5. [Богма О. С.](#) Розвиток інституціональної складової державного регулювання забезпечення бюджетної безпеки України : монографія ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2017. 367 с.
6. [Бондарук Т. Г.](#) Бюджетний менеджмент : Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ : Август Трейд, 2016. 891 с.
7. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень : Аврамченко К. В. та ін.; Ін-т суспіл.-екон. дослідж. Київ: СТ-ДРУК, 2016. 110 с.
8. Бюджетна система : уклад.: Андрейків Т. Я., Оліярник В. В. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2016. 287 с.
9. Бюджетна система [І. І. Кичко та ін.] ; Чернігів. нац. технол. ун-т. - 2-ге вид., перероб. і допов. Чернігів ; Ніжин : Лук'яненко В. В. : Орхідея, 2016. 256 с.
10. Бюджетна система: / [Опарін В. М., Малько В. І., Кондратюк С. Я., Коломієць Г. Б.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 336 с.
11. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 17 серпня 2010. – № 151.

12. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за січень червень 2010 року / [Щербина І.Ф., Рудик А.Ю., Зубенко В.В., Самчинська І.В.]. Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К. : ІБСЕД. – С 54-64.
13. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету за січень червень 2011 року / [Щербина І.Ф., Рудик А.Ю., Зубенко В.В., Самчинська І.В.]. Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К. : ІБСЕД. – С 54-64.
14. Бюджетні установи: бухгалтерський облік, національні стандарти, оподаткування та звітність : Лемішовський В. І. та ін. ; Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т економіки і менеджменту, Аудит. фірма "Зах. аудит. група". Львів : Растр-7, 2016. 1023 с.
15. Василик О. Д. Бюджетна система України / О. Д. Василик. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 542 с.
16. Василик О. Д. Державні фінанси України / О. Д. Василик . – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 608 с.
17. [Возняк Г.В.](#) Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ : монографія ; НАН України, ДУ "Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України". Львів : ДУ "Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України", 2016. 519 с.
18. Государственный бюджет. - С.М. Омирбаев, С.Ж. Иттикбаева., А.А. Адамбекова, Р.С. Парманова – Алиати. ТОО РПИК, - 2011. – 632 с.
19. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: [монографія / В. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
20. Державне бюджетування в Україні: сутність та основні детермінанти : монографія / З. С. Варналій [та ін.] ; за ред. З. С. Варналія ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України, 2016. 395 с.

- 21.Дзюблюк О. В. Неконвенційні заходи монетарної політики: досвід федеральної резервної системи США. *Журнал європейської економіки*. 2017. Т. 16, № 3. С. 357–381
- 22.Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [В. М. Гесць, В. П. Александрова, Т. І. Артёмова та ін.]; за ред.акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с. (НАН України; Інститут економічного прогнозування).
- 23.Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Редкол.: С.В. Мочерний та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
- 24.Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / За ред. І. Я. Чугунова. – К. : Акад. фін. упр., 2009. – 471 с.
- 25.Зайчикова В.В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі між бюджетного регулювання // *Фінанси України*. – 2007. – №6. – С. 69 – 81.
- 26.Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання / І. В. Запатріна. – К. : Ін-т соц.-екон. страт., 2007. – 538 с.
- 27.Запатріна І. В. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І. В. Запатріна, Т. Б. Лебеда // *Фінанси України*. – 2006. – № 10. – С.18–31.
- 28.Запатріна І.В. Бюджетне регулювання економічного зростання. авотреф. дис. д.е.н., К.: НДФІ – 2008. – 37 с.
- 29.Зінченко М. А. Фінансові потоки місцевих бюджетів України: теорія та практика управління: монографія ; Одес. нац. екон. ун-т. - Одеса : Кримполіграфпапір, 2016. 258 с.
- 30.Золотарёв С. Н. Зарубежный опыт бюджетирования как метода финансового планирования // *Финансы*. – 2009. – № 1. – С. 69–70.
- 31.Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації: Сіденко В. Р., Скрипниченко В. Р., Пономаренко В. С., Чугунов І. Я. та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. Київ: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

32. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн / М. І. Карлін. – К.: Кондор, 2004. – 384 с.
33. Кириленко О.П. Актуальні проблеми реформування бюджетної системи України / О. П. Кириленко // Світ фінансів. – 2006. – Вип. 4 (9). – С. 7–16.
34. [Коляда Т. А.](#) Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : монографія ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2016. 395 с.
35. Крилов Г. З. О программном бюджете во Франции // Финансы. – 2010. – № 8. – С. 68–71.
36. Лавров А. М. Актуальные проблемы бюджетной реформы / А. М. Лавров // Финансовый журнал. – 2013. № 1. – С. 5 – 8.
37. Лагутін В. Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці / Лагутін В. Д. – К. : КНТЕУ, 2007. – 248 с.
38. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [моногр.] / Л. В. Лисяк – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
39. Лисяк Л. В. Бюджетна політика: теоретичні аспекти / Л. В. Лисяк // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України (економіка, право). – 2007. – № 2 (37). – С. 81 – 87.
40. Лисяк Л. В. Теоретичні засади оцінки ефективності бюджетної політики / Л. В. Лисяк // Світ фінансів. Випуск 3(12). – жовтень 2007. – С. 50 – 57.
41. Лук'яненко І. Г. Системне моделювання показників бюджетної системи України: принципи та інструменти: [моногр.] / І. Г. Лук'яненко. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. – 542 с.
42. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І. О. Луніна. – К. : Наук. думка, 2006. – 432 с.
43. Луніна І. О. Проблеми й перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні / І. О. Луніна // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 3–12.

- 44.Макогон В. Д. Бюджетна політика в умовах посилення євроінтеграційних процесів. *Бізнес-Інформ.* 2017. № 11. С. 323–327
- 45.Макогон В. Д. Бюджетна стратегія інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки. *Бізнес-Інформ.* 2017. № 9. С. 58–62.
- 46.Макогон В. Д. Бюджетна стратегія соціально-економічного розвитку країни. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 1(90). С.74–82.
- 47.Макогон В. Д. Бюджетне прогнозування як інструмент державного регулювання економічних процесів. *Бізнес-Інформ.* 2017. № 10. – С. 314–318.
- 48.Максюта А.А.,Чугунов І.Я. Бюджетна складова суспільного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2012. –№ 3. – С. 45–54.
- 49.Методологія управління бюджетними програмами : С. Д. Бушуєв та ін. ; за ред. С. Д. Бушуєва, С. В. Цюцюри ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ : КНУБА, 2016. 195 с.
- 50.Міжнародний досвід сереньострокового бюджетного планування: уроки для України [Текст] / Financial and econ. analysis office in the VRU (FEAO) ; [підгот. М. Стадник ; за заг. ред. В. М. Мазярчука]. [Київ] : Лопатіна О. О. [вид.], трав. 2017. 31 с.
- 51.Міжнародний досвід формування основних напрямів бюджетної політики [Текст] / Financial and econ. analysis office in the VRU (FEAO) ; [підгот.: Д. Серебрянська, М. Стадник ; за заг. ред. В. М. Мазярчука]. [Київ] : Лопатіна О. О. [вид.], трав. 2017. 27 с.
- 52.Наказ Міністерства економіки України від 06.04.2011 № 327 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів (за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період) на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим» / Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

- 53.Небрат В.В. Еволюція теорії державних фінансів в Україні / В.В. Небрат // НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2013. – 584 с.
54. [Онищенко С. В.](#) Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення. Монографія. Київ : Знання України, 2017. 403 с.
- 55.Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : моногр. / В. Опарін. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2006. – 240 с.
- 56.Основные направления бюджетной политики на 2014 год и плановый период 2015 и 2016 годов. / Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.minfin.ru/ru/>.
- 57.Основные результаты и направления бюджетной политики на 2012 год и период до 2014 года Российской Федерации. / Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.minfin.ru/ru/>.
- 58.П'ятаченко Г. О. Становлення та розвиток фінансів України (1917–2003) / П'ятаченко Г. О. – К. : НДФІ, 2005. – 784 с.
- 59.Пантелеев В. П. Бюджетна система : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 377 с.
- 60.Пасічник Ю. В. Бюджетна система України / Пасічник Ю. В. – К.: Знання-Прес, 2006. – 607 с.
- 61.Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: / Ю. В. Пасічник. – К.: Знання-Прес, 2002. - 495с.
- 62.Податковий кодекс України: Відомості Верховної Ради України, 2011 №2755-17.
- 63.Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2013. – 576 с.
- 64.Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2016 рік: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54761
- 65.Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2017 рік: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59706

- 66.Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047
- 67.Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наук. доп. Луніна І. О. та ін. ; за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної ; НАН України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". Київ : [б. в.], 2016. 69 с.
- 68.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 774-р «Стратегія розвитку системи управління державними фінансами» / Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
- 69.Сибірянська Ю. В. Управління доходами бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Ю. В. Сибірянська — К., 2009. — 20 с.
- 70.Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит; пер. с англ. — М.: Соцэкгиз, 1962. — 684 с.
- 71.[Станкус Т.](#) Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів : Швейцар.-укр. проект "Підтримка децентралізації в Україні" DESPRO, Swiss resource Centre and consultancies for development Skat. Харків : Фактор, 2017. 126 с.
- 72.Тарасюк М. В., Малярчук О. В.Сучасний стан реалізації інноваційної політики України та її фінансове забезпечення. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С.19–24.
- 73.Титарчук І. М. Бюджетний менеджмент : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт, 2016. 331 с.
74. Токарева К. О. Структура бюджету: фінансово-правовий аналіз : монографія ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 183 с.
- 75.Федосов В. А. Бюджетная политика ЕС // Финансы. — 2009. — № 7. — С. 66–68.
- 76.Фінанси / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін. — К. : Знання, 2008. — 611 с.

77. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І. Я. Чугунова. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 848 с.
78. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в Україні: проблеми та шляхи посилення взаємозв'язку : монографія / А.І.Даниленко, А.А.Гриценко, В.В.Зимовець та ін.; за ред. чл.-кор. НАН України А.І.Даниленка // НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. – К., - 2010. – 456 с.
79. Хмарук Ю. В. Формування системи доходів державного бюджету України в умовах розбудови ринкової економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Хмарук Юлія Віталіївна ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Л., 2011. - 20 с..
80. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / Чугунов І. Я. – К. : НІОС, 2003. – 488 с.
81. Чугунов І. Я. Теоретико-методологічні засади перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів / І. Я. Чугунов, В. Д. Макогон // Наукові праці НДФІ. – 2007. – Вип. 2 (39). – С. 3–14.
82. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання / І. Я. Чугунов. – К. : НДФІ, 2005. – 259 с.
83. Чугунов І.Я. Інституційна архітектоніка бюджетної системи / І.Я. Чугунов // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 3–10.
84. Чугунов І.Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 13–22.
85. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 3. С. 116–132.
86. Шевчук В. О., Копич Р. І. Вплив бюджету на макроекономічні показники України / В. О. Шевчук, Р. І. Копич // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 3–12.
87. Шевчук В.О. Державні фінанси зарубіжних країн / В. О. Шевчук // Фінанси України. – 2002. – № 2. – С. 3 – 12.

- 88.Юрій С. І. Бюджетна система України / С. І. Юрій, Й. М. Бескид, А. І. Крисоватий та ін. – К. : НІОС, 2004. – 400 с.
- 89.Юрій С.І. Антологія бюджетного механізму: [монограф.] / Юрій С.І., Дем'янишин В.Г., Буздуган Я.М. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.
- 90.Mcgee W. R. The Philosophy of Taxation and Public Finance / W. R. Mcgee. – Springer Verlag, 2003. 394 p.
- 91.Muzellec R. Finances Publiques / R. Muzellec ; Sirey, Coll. Intégral Concours. 14ème éd. 2006. 714 p.
- 92.Tanzi V., Schmiknecht L. Public Finances and Economic Growth in European Countries. *Fostering Economic Growth in Europe. Conference volume of the 31st Economics Conference of the Oesterreichische Nationalbank*. Vienna, 2003. P. 178–196.
- 93.Terrien G., Reynaud P., Reynaud Y. Finances publiques categories A et B. Edition 2009 cours, entraînement: Foucher, Coll. Concours Fonction publique, 2008. 384 p.
- 94.Кругман П. Р. The return of Depression Economics : пер. с англ. Москва: Эксмо, 2009. 336 p.
- 95.Winston C. Evans, Jack Matzer, Kay Cecil Spearman, David W. Tees. Accounting as a Management Tool. *LGFM. Book 2*. Bratislava, 2000. 104 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Динаміка фактичних та планових показників доходів зведеного бюджету, млрд.грн.

	Зведений бюджет		%
	план	факт	
2002	65,15	61,95	95,09
2003	75,41	75,29	99,84
2004	91,37	91,53	100,18
2005	135,78	134,18	98,82
2006	168,97	171,81	101,68
2007	217,59	219,94	101,08
2008	306,27	297,89	97,26
2009	324,70	272,97	84,07
2010	325,41	314,51	96,65
2011	396,10	398,55	100,62
2012	479,02	445,53	93,01
2013	470,65	442,79	94,08
2014	490,86	456,07	92,91
2015	635,68	652,03	102,57
2016	781,58	782,86	100,16
2017	1009,82	1016,97	100,71

Додаток Б

Таблиця Б.1

Динаміка фактичних та планових показників доходів державного бюджету, млрд.грн.

	Державний бюджет		%
	план	факт	виконання
2002	48,29	45,47	94,16
2003	55,82	55,08	98,67
2004	70,58	70,34	99,66
2005	108,06	105,33	97,47
2006	132,54	133,52	100,74
2007	168,33	165,94	98,58
2008	238,64	231,72	97,10
2009	255,33	209,70	82,13
2010	249,25	240,62	96,54
2011	313,43	314,62	100,38
2012	383,04	346,05	90,34
2013	359,98	339,23	94,23
2014	377,66	357,08	94,55
2015	532,02	534,69	100,50
2016	631,53	616,28	97,59
2017	796,84	793,44	99,57

Додаток В

Таблиця В.1

Структура доходів зведеного бюджету України, %

	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Офіційні трансфери від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	Цільові фонди
2002	73,23	23,71	1,77	0,48	0,81
2003	72,19	24,17	2,39	0,27	0,98
2004	69,02	26,89	2,73	0,44	0,92
2005	73,05	23,70	2,09	0,15	1,01
2006	73,23	23,57	1,86	0,12	1,22
2007	73,34	22,06	2,91	0,05	1,64
2008	76,30	20,31	2,25	0,03	1,11
2009	76,22	21,39	1,36	0,22	0,81
2010	74,55	23,47	0,99	0,10	0,89
2011	83,99	15,05	0,58	0,13	0,25
2012	80,95	18,16	0,67	0,04	0,18
2013	79,96	19,18	0,36	0,34	0,16
2014	80,6	17,67	0,44	1,18	0,11
2015	77,85	21,49	0,28	0,29	0,09
2016	83,13	16,03	0,20	0,54	0,10

Додаток Д

Таблиця Д.1

Частка основних податків у доходах Зведеного бюджету України та
ВВП
за 1992-2017 роки, %

	Податок на додану вартість		Податок на прибуток підприємств		Податок на доходи фізичних осіб		Акцизний податок	
	частка у доходах	частка у ВВП	частка у доходах	частка у ВВП	частка у доходах	частка у ВВП	частка у доходах	частка у ВВП
1992	39,60	9,67	22,70	5,55	12,20	2,98	4,90	1,19
1993	34,70	11,60	29,20	9,76	5,80	1,94	5,10	1,70
1994	24,80	10,79	27,30	11,88	6,50	2,82	3,20	1,40
1995	21,90	8,31	23,50	8,92	7,70	2,93	2,00	0,75
1996	20,70	7,66	18,20	6,74	8,60	3,18	2,10	0,79
1997	29,30	8,83	20,60	6,20	11,70	3,53	4,30	1,29
1998	25,80	7,27	19,70	5,55	12,30	3,48	4,50	1,26
1999	25,60	6,45	19,30	4,87	13,50	3,40	5,40	1,37
2000	19,20	5,55	15,70	4,53	13,00	3,75	4,80	1,32
2001	18,80	5,04	15,10	4,06	16,00	4,31	4,80	1,27
2002	21,77	5,98	15,16	4,16	17,42	4,78	6,61	1,82
2003	16,73	4,71	17,53	4,94	17,93	5,05	6,91	1,98
2004	18,25	4,84	17,70	4,69	14,43	3,82	7,32	1,94
2005	25,19	7,66	17,51	5,32	12,89	3,92	5,89	1,79
2006	29,34	9,26	15,25	4,81	13,27	4,19	5,01	1,60
2007	27,01	8,24	15,64	4,77	15,83	4,83	4,82	1,47
2008	30,92	9,71	16,08	5,05	15,41	4,84	4,30	1,35
2009	30,99	9,26	12,09	3,61	16,30	4,87	7,91	2,36
2010	27,44	7,97	12,85	3,73	16,22	4,71	9,00	2,61
2011	32,64	9,99	13,80	4,23	15,10	4,62	8,53	2,60
2012	31,16	9,84	12,53	3,95	15,29	4,83	8,62	2,73
2013	28,98	8,82	12,42	3,78	16,31	4,96	8,29	2,52
2014	30,49	8,87	8,82	2,57	16,49	4,80	9,89	2,88
2015	27,37	9,13	5,99	2,00	15,33	5,12	9,68	3,23
2016	30,09	11,58	7,69	2,96	17,73	6,82	13,00	5,00
2017	30,87	10,53	7,22	2,46	18,26	6,22	11,35	3,87

Додаток Е

Таблиця Е.1

Структура неподаткових надходжень зведеного бюджету, %

	Доходи від власності та підприємницької діяльності	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного продажу та побічного продажу	Надходження від штрафів та фінансових санкцій	Інші неподаткові надходження	Власні надходження бюджетних установ і організацій
2002	23,95	6,86	1,58	14,93	52,68
2003	28,31	6,99	1,68	20,5	42,52
2004	26,22	6,84	1,58	17,81	47,55
2005	34,2	6,37	1,43	23,55	34,45
2006	31,27	5,82	1,06	24,25	37,6
2007	27,22	6,1	-	23,45	43,23
2008	37,11	5,02	-	24,23	33,64
2009	29,2	4,65	-	21,46	44,69
2010	41,49	3,57	-	16,06	38,88
2011	29,44	7,43	-	10,6	52,53
2012	40,53	8,87	-	8,34	42,26
2013	39,71	8,34	-	7,35	44,6
2014	35,8	8,56	-	16,46	39,18
2015	51,06	12,74	-	6,45	29,75
2016	42,56	9,08	-	9,41	38,95
2017	47,81	9,33	-	8,79	34,07

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Структура доходів від операцій з капіталом у зведеному бюджеті, %

	Надходження від продажу основного капіталу	Надходження від продажу державних запасів товарів	Надходження від продажу землі і нематеріальних активів
2002	48,79	37,52	13,69
2003	42,51	38,01	19,48
2004	44,34	28,65	27,01
2005	41,38	20,25	38,37
2006	49,01	11,30	39,69
2007	28,43	21,85	49,72
2008	31,00	26,79	42,21
2009	35,80	24,43	39,77
2010	38,93	13,15	47,92
2011	25,35	14,21	60,44
2012	27,12	36,12	36,76
2013	41,98	11,42	46,60
2014	3,14	94,70	2,16
2015	42,87	5,76	51,37
2016	32,53	7,40	60,07
2017	29,91	8,43	61,66

Додаток 3

Таблиця 3.1

Структура надходжень цільових фондів зведеного бюджету, %

	Збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення	Збір на обов'язкове соціальне страхування до Фонду соціального страхування України	Збір на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття до Державного фонду сприяння зайнятості населення України	Збір до Державного інноваційного фонду України	Платежі до Фонду України соціального захисту інвалідів	Збір за забруднення навколишнього природного середовища до Фонду охорони навколишнього природного середовища	Відрахування та збір на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільного парку загальнодержавного призначення	Інші фонди	Цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади	Надходження до цільового фонду для забезпечення оборони і безпеки держави
2002	-	-	-	-	26,09	40,07		0,01	33,83	-
2003	-	-	-	-	18,32	36,56	-	-	45,12	-
2004	-	-	-	-	17,23	37,83	-	-	44,94	-
2005	-	-	-	-	9,02	30,65	-	-	60,33	-
2006	-	-	-	-	7,3	37,01	-	-	55,69	-
2007	-	-	-	-	6,13	29,88	-	-	63,99	-
2008	-	-	-	-	7,6	35,32	-	-	57,08	-
2009	-	-	-	-	10,51	56,11	-	-	33,38	-
2010	-	-	-	-	6,76	69,7	-	-	23,54	-
2011	-	-	-	-	20,06	-	-	-	79,94	-
2012	-	-	-	-	30,81	-	-	-	69,19	-
2013	-	-	-	-	30,11	-	-	-	69,89	-

2014	-	-	-	-	29,73	-	-	-	70,27	-
2015	-	-	-	-	27,72	-	-	-	72,26	0,02
2016	-	-	-	-	36,73	-	-	-	63,25	0,02
2017	-	-	-	-	0,60	-	-	-	2,03	97,37